

1 | 2024

ÄGARKUNDERNAS EGEN TIDNING

samarbete

MAKIA TILLVERKAR
KLÄDER MED
STREET CRED

HUR BETALAR
JAG ARVSSKATT?

LANDSKAPS-
SOCKORNA
VÄRMER I KYLAN

TRAKASSERIER
SÅRAR

SEXSKÄMT OCH TAFSANDE GUBBAR.
VARFÖR FÅR BUTIKSBITRÄDEN OCH
SERVERINGSPERSONAL INTE ARBETA I FRED?

LEDARE

SANNA SUOKKO

är Samarbetes chefredaktör, och hon beundrar den unga generationen för att den vågar prata om sexuella trakasserier.

Foto Aleksii Poutanen

Jag har blivit kallad "lilla flicka", tagen på rumpan och stirrad på bröstet, jag har fått höra insinuationer och fått snoppbilder – allt detta under min karriär i arbetslivet. Åldern har gett mig självsäkerhet och mod att försvara mina gränser. När jag var ung var det annorlunda, eftersom det fanns en oskriven regel att "det hör till".

I dag vågar man prata om sexuella trakasserier. Debatten tog fart genom Me too-rörelsen 2017, då kulisserna började falla inom den amerikanska underhållningsindustrin. Bakom dem avslöjades grova fall av utnyttjande.

SEXUELLA TRAKASSERIER är tyvärr ett vanligt förekommande problem på många arbetsplatser. Särskilt i kundservicebranschen har trakasserier antagit oroväckande proportioner.

Hos oss inom S-gruppen jobbar över 40 000 personer, varav merparten är unga kvinnor. De jobbar som kundservicemedarbetare i butiker, restauranger, hotell och trafikbutiker.

De stöter dagligen på situationer där deras yrkesmässiga värdighet och deras personliga integritet hotas. De får kommentarer om sitt utseende, de blir tafsade på och de blir till och med utsatta för hot.

Trakasserier sätter alltid sina spår, och att leva med dem tär på människans resurser. Arbetsgivarna måste göra sitt yttersta för att skydda sina anställda. Detta innebär att upprätta tydliga regler och anvisningar. Dessutom måste arbetsgivarna erbjuda ändamålsenlig utbildning och ge sina anställda stöd så att de kan identifiera och hantera fall av trakasserier.

VI ALLA måste ta ansvar för vårt beteende och ingripa i trakasserier, om vi blir vittnen till sådana. Du kan vara artig, men direkt: "Ursäkta att jag lägger mig i, men hörde och såg jag verkligen rätt i vad som hände nyss ...?"

Kundservicemedarbetare förtjänar arbetsro och respekt. De ska inte behöva vara rädda när de går till jobbet för vad de kommer att utsättas för under dagen. Var och en av oss kan vara en del av lösningen. Alla har rätt till en trygg och rättvis arbetsmiljö.

Utöver i artiklarna i tidningen kan du läsa våra anställdas berättelser på yhteishyvä.fi. Vi ordnar också en diskussionskväll kring temat 13 februari kl. 19 som du kan följa direkt på vår YouTube-kanal eller titta på senare på vår sajt. Stort tack till våra modiga medarbetare!

VI HÖRS!

PÅ NÄTET
yhteishyva.fi

FACEBOOK
Yhteishyvä

INSTAGRAM
@yhteishyva

PINTEREST
@Yhteishyvä

samarbete

REDAKTION SOK

Chefredaktör Sanna Suokko

Innehållschef Satu Savela

Producent, mat Sanna Autio

Yhteishyva.fi:

Ansvarig producent

Päivi Paulavaara

Producent, sociala medier

Suvi-Päivikki Jänkälä

PRODUKTIONSPARTNER

AD Markus Frey, Kubo

Grafiker Arja Karjula,

Aste Helsinki

Producent Iina Kansonen

ÖVERSÄTTNING Acolad

UTGIVARE

Centrallaget för Handelslagen
i Finland (SOK)

MEDIEFÖRSÄLJNING SOK

Smartmarketing@sok.fi

KONTAKTUPPGIFTER SOK

Redaktion

yhteishyva.toimitus@sok.fi

fornamn.efternamn@sok.fi

Växel SOK 010 768 011

Postadress

PB 1, 00088 S-gruppen

Ägarkundstjänsten

010 765 858 (0,088 euro/min.)

hjälp i alla frågor som gäller
ägarkundsrelationen.

Ditt handelslag

www.s-kanava.fi

TRYCKERI

PunaMusta Oy

120:e årgången

Samarbete utkommer fyra
gångar om året.

Läs Samarbete digitalt på:

yhteishyva.fi/nakoislehti

Yhteishyvä-tidningens innehåll
finns även på yhteishyva.fi

ISSN-L 0044-0396

ISSN 0044-0396 (print)

ISSN 2242-2196 (webb)

Upplaga 1 732 092 (Media

AuditFinland, 2022)

Medlem i Aikakaushuone ry

Omslagsbild

Aleksii Poutanen

I DETTA NUMMER

Välkommen till nya Samarbete

20

Totti Nyberg,
kreativ direktör på
Makia, efterlyser
hållbarhet när det
gäller kläder.

33 På landskapssock-
orna för Egentliga
Tavastland lyser
lodjurets ögon.

4

DEN DELEN AV ARBETET

Över hälften av kundservice-
medarbetarna har utsatts för
sexuella trakasserier. Varför får
de inte arbeta i fred?

16

"FRED KRÄVER MOD"

Det är allas uppgift att främja
fred, säger Laura Hendry, expert
på fredsarbete vid CMI.

20

KLÄDER MED STREET CRED

Makia har blivit en framgångssa-
ga inom finländskt mode.

26

KVARLÅTENSAP

Arvsskatten kan förfalla till be-
talning redan före arvskiftet.

30

OERHÖRT VIKTIGT SOMMARJOBB

Pohjois-Karjalan Osuuskauppa
anställer unga med särskilda
behov som sommarjobbare.

33

DET VÅRAS FÖR LOKATTEN

Landskapssockorna för Egent-
liga Tavastland pryds av ett
lodjur och nipsippor.

ÅTERKOMMANDE

- 19** Kähkönen
- 36** Visa det gröna kortet
- 37** Sudoku
- 38** Kryss

DEN DELEN AV ARBETET

Tafsande, ekivoka vitsar, kommentarer om utseendet. Över hälften av kundservicemedarbetarna har utsatts för sexuella trakasserier. Osakligt beteende från en kund är ångestfyllt och kan få en medarbetare att må dåligt länge. Varför får butiksbiträden och serveringspersonal inte arbeta i fred?

text **VIRPI SALMI** foto **OUTI TÖRMÄLÄ**

"JÄ STÖRRE BRÖST, DESTO BÄTTRE BONUS FÖR OSS"

I detta fall närmade en manlig kund sig en minderårig, kvinnlig medarbetare. Kunden sade till medarbetaren att han hade haft en dålig dag och att den skulle bli bättre om han fick en kram av flickan som såg så glad ut.

Flickan gav kunden en kram, eftersom han verkade vänlig och artig. Den unga medarbetaren tyckte ändå att allt inte kändes rätt i situationen, och berättade därför om det som hänt för sin chef.

Fallet ovan är ett exempel ur verkligheten på hur trakasserier kan se ut. Trakasserier är allt som får den som utsätts att känna sig illa till mods. Ofta är det särskilt unga som ifrågasätter sina upplevelser och känslor, eftersom samhället fortfarande visar en bild av att trakasserier är "normalt" och någonting du helt enkelt får uthärda.

Det är inte acceptabelt att be en kundservicemedarbetare om en kram, beröring eller ett leende. Inte ens om du frågar lov. Kramar eller att få kunderna på bättre humör på något annat sätt än genom vänlig service hör inte till kundservicemedarbetarnas arbete.

För denna artikel bad vi personer som arbetar med kundservice inom S-gruppen att besvara en webbenkät om sina erfarenheter av trakasserier. Citat från svaren står med kursivstil i artikeln.

Framför allt kände jag ångest och ville bort därifrån så snabbt som möjligt. Jag blir vanligen tyst när jag känner ångest och jag har svårt att säga emot och säga ifrån strängt vid olämpligt bemötande.

Me too-rörelsen lyfte fram frågan

Det har talats mycket om sexuella trakasserier de senaste åren. Diskussionen började genom Me too-rörelsen som 2017 avslöjade många fall av trakasserier inom film- och underhållningsindustrin i USA och som sedan spreds över världen. Ändå förekommer trakasserier fortfarande.

Enligt en undersökning som Servicefacket PAM lät göra 2020 har 57 procent av alla kundservice-medarbetare upplevt sexuella trakasserier under det senaste året. Av serveringspersonalen har hela 75 procent råkat ut för sexuella trakasserier under det senaste året. Båda siffrorna har gått upp sedan 2015 då undersökningen genomfördes senast.

Enligt en enkätundersökning som UN Women Finland och Eeva.fi lät göra tillsammans i fjol har nästan nio av tio kvinnor utsatts för sexuella trakasserier.

Det sägs att alla känner någon som har utsatts för sexuella trakasserier, men ingen verkar känna en enda person som trakasserar.

Sexuella trakasserier är ett brott

Sexuella trakasserier är ett könsrelaterat fenomen. Enligt PAMs undersökning råkar kvinnor ut för trakasserier fyra gånger så ofta som män. I undersökningen uppgav en femtedel av de män som jobbade inom kundservice att de har utsatts för sexuella trakasserier under det senaste året. Risken för att utsättas för trakasserier ökar inte enbart om du är av kvinnligt kön, utan även om du tillhör en minoritet.

"Det är vanligare att personer som hör till könsminoriteter, sexuella eller etniska minoriteter utsätts för trakasserier än att personer som hör till majoriteterna gör det", säger **Satu Venäläinen**, universitetslektor i socialpsykologi vid Östra Finlands universitet, som har forskat i sexuella trakasserier.

Anledningen är gamla, invanda mönster och vanor, den långa traditionen av att män har haft en dominerande ställning gentemot kvinnor och det faktum att fenomenet har fått ett namn först efter 1970-talet.

"Då började man bli medveten om att sexuella trakasserier förekommer, man började teoretisera fenomenet och se det som en fortsättning på det sexuella våldet", säger Venäläinen.

Det är enklare att ignorera ord och kommentarer om till exempel utseendet, och vanligen kan jag lyckligtvis glömma dem ganska snabbt. Men fysiska sexuella trakasserier, som beröring och att någon kommer för nära, har gett mig långvariga trauman som jag fortfarande tvingas hantera ibland när jag kommer till eller är på jobbet.

Fysiska trakasserier och tafsande är inte enbart osakligt beteende från kunden, utan brott enligt →

"JAG FÅR ÄNGEST NÄR GUBBARNA KLADDAR"

lagstiftningen om sexualbrott. Lagstiftningen om sexualbrott reformerades i början av förra året, och enligt den kan numera även verbalt sexuellt antastande vara straffbart.

Ingen ska behöva uthärda trakasserier

Många av dem som i dag är medelålders växte upp i ett klimat där de blev uppmanade att strunta i trakasserierna. Du fick lov att tåla trakasserier.

Vid trakasserier är det ofta fråga om dåligt uppförande och avsaknad av taktfullhet. De äldre åldersgrupperna har inte fått mycket till sexualundervisning. Ingen har pratat med dem om att respektera egna och andras gränser, och de har inte nödvändigtvis kunnat ta upp ämnet med sina egna barn heller.

"Vissa kanske rättfärdigar trakasserier genom att påstå att de inte kan bete sig på något annat sätt. Vi borde fundera på vilken typ av uppfostran vi skulle behöva för att inte tillgripa en sådan förklaring. Vi kan alltid utveckla våra sociala färdigheter", säger Venäläinen.

Det finns framgångsrika karriärkvinnor som i medierna har berättat att hemligheten bakom deras framgångar har varit att de struntat i trakasserier. De kanske har konstaterat att en person har betett sig idiotiskt, men de har inte rapporterat fallet vidare. Därför har de som trakasserar inte behövt stå till svars för sina handlingar.

"Trakasserier har inte ansetts vara någonting förkastligt, utan en del av den normala interaktionen mellan människor", säger Venäläinen.

Tillsammans med sin kollega **Sanna Aaltonen** har hon kartlagt erfarenheter och uppfattningar bland unga om sexuella trakasserier.

"Så sent som i början av årtusendet var det mycket vanligt att trakasserier normaliserades. Kvinnor ansåg nog att trakasserier var beklagliga, men att man inte behövde göra något stort nummer av dem. Trakasserier ansågs vara någonting som man får lov att uthärda i vardagen."

Tack vare Me too-rörelsen har vi lärt oss att känna igen trakasserier.

"Nu vet de unga att trakasserier inte är acceptabla och att de inte behöver uthärda dem. De understryker mycket enhälligt att det är fråga om ett allvarligt problem."

Venäläinen påpekar att det inte enbart är Me too-rörelsen som åstadkommit en förändring. Jämställdhetsaktivister har upprätthållit en dialog om trakasserier, och fakta har spridits effektivt i sociala medier.

"Även om människor blir allt mer medvetna om och känner igen trakasserier allt bättre, visar undersökningar att trakasserier fortfarande förekommer."

I själva situationen kände jag bara ångest och en äcklig känsla, men efteråt har jag också varit otroligt arg på svinen som trakasserat mig. Tron på mänskligheten avtar rejält efter sådana situationer. Efter trakasserierna har jag försökt att undvika personerna i fråga, eftersom jag mår dåligt bara av att se dem. Alltid är det dock inte möjligt med tanke på mitt jobb. Ibland har jag haft ångest för att gå till jobbet eller för att fortsätta dagen, eftersom jag är rädd för att någonting motsvarande ska hända igen. Å andra sidan börjar situationerna vara så "vanliga" att mina reaktioner inombords inte längre är lika starka som när jag var ny på jobbet, och nu vågar jag säga ifrån mer.

Trakasserier påverkar välbefinnandet

Undersökningar har visat att den trakasserande och den trakasserade parten tolkar situationen olika. Den trakasserande anser inte nödvändigtvis att det är trakasserier hen sysslar med, utan upplever sig vara rolig, flirtig eller avslappnad.

"När en kundservicemedarbetare får höra kommentarer eller trakasseras i en kundservicesituation, är budskapet till hen att hen är mindervärdig", säger Venäläinen.

Trakasserier påverkar mig på olika sätt i olika situationer. Ibland har jag ärligt talat svårt att hålla →

mig för skratt, att personen inte skäms, liksom. Ibland kan jag inte glömma situationerna på flera dagar och de allra mest obehagliga situationerna kommer jag ihåg även många år senare. Ibland funderar jag på om mitt arbete verkligen är värt de känslor jag får utstå.

Jag har jobbat med kundservice i cirka 10 år och så gott som varje dag förvånas jag över att det finns människor som tycker sig ha rätt att kommentera eller bemöta kundservicemedarbetare på ett nedvärderande, förminskande, elakt och förolämpande sätt.

"Trakasserier har stor inverkan på den utsattas välbefinnande", säger Venäläinen.

Enligt henne orsakar trakasserier mycket extra arbete inom kundservice.

"Då trakasserier är vanliga blir de en del av arbetet. Kundservicemedarbetarna måste ständigt hålla koll på omgivningen och vara på alerten."

Myten om starka kvinnor

Det är svårt i en liten by där alla känner varandra. De här kunderna, som betar sig osakligt, är "stamkunder" som handlar i vår butik varje dag. Jag vet inte hur jag skulle kunna säga till en kund, så att hen förstår att inte förringa mina känslor.

VAD ÄR TRAKASSERIER OCH SEXUELLA TRAKASSERIER?

Med trakasserier avses systematisk och förlöjligande negativt agerande eller beteende. I vissa fall kan redan en enskild gärning uppfylla kriterierna för trakasserier.

Enligt arbetarskyddslagen är trakasserier osakligt bemötande som kan medföra olägenheter eller risker för en människas hälsa.

Med sexuella trakasserier avses verbalt, icke-verbalt eller fysiskt oönskat beteende av sexuell natur som avsiktligt kränker en persons psykiska eller fysiska integritet genom att skapa en hotfull, fientlig, nedsättande, förnedrande eller ångestfylld situation.

Fysiskt sexuellt antastande är straffbart enligt strafflagen. Enligt den nya lagstiftningen om sexualbrott, som trädde i kraft i början av 2023, kan man göra sig skyldig till sexuellt antastande även utan beröring, om handlingen är tillräckligt allvarlig.

Källor: SOK Riskhantering och SOK HR, justitieministeriet

"EN KUND KÖPTE NYA
HANDSKAR OCH SADE
ATT HAN GENAST SKA
VETÄÄ
KÄTEEN"
(DUBBELTYDIGT: RUNKA/
TA PÅ SIG HANDSKARNA)

Även om sexuella trakasserier är ett globalt problem finns det vissa särdrag i det finska samhället som gör att trakasserierna fortsätter.

"När vi pratar om våld är tystnadskulturen en gammal tradition i Finland. Här är det svårt att prata om upplevelser av våld, eftersom många har svårt att sätta sig in i offrets ställning", säger Venäläinen.

Venäläinen påpekar att vi är vana vid att tänka att vi är svaga om vi visar att någonting sårar oss. Vi måste vara starka, bita ihop och uthärda allt.

"Hos oss lever myten om starka finländska kvinnor kvar", säger Venäläinen.

Vi är vana vid att tänka att finländska kvinnor inte klagar eller låter sig påverkas av småsaker.

I Finland är arbetsmarknaden också exceptionellt segregerad utifrån kön. Det innebär att finländarna inte är vana vid att ha att göra med personer av det andra könet. Dessutom har sociala färdigheter ofta ansetts vara "en kvinnogrej".

Paradoxalt nog kan också jämställdhetens status i Finland göra det svårare att prata om könsrelaterade problem. Vi tänker ofta att en persons kön inte spelar någon roll och att alla är likvärdiga. När vi sedan upptäcker att kvinnor utsätts för mer trakasserier på grund av sitt kön, kan det vara svårt att acceptera.

"Finland anses vara en föregångare inom jämställdhet och vi värdesätter jämställdhet mycket högt. Därför kan det väcka motstånd när någon försöker lyfta fram könsrelaterade problem", säger Venäläinen.

Det kan man notera exempelvis i diskussioner på internet där offentliga personer som anklagats för sexuella trakasserier ibland försvaras mycket högljutt. →

Personerna
på bilderna är
modeller och de
arbetar inte inom
S-gruppen.

"EN STAMKUND FÖRSÖKTE KLÄMMA MIG PÅ RUMPAN OCH GJORDE EN GEST MED HÄNDERNA SOM ATT HAN KLÄMMER PÅ BRÖSTEN"

Venäläinen säger att flickor och kvinnor alltför ofta själva anses vara ansvariga för trakasserier, även om trakasserier aldrig är offrets fel. Vi har många förlegade attityder, som "pojkar är som pojkar är", som vi använder för att släta över trakasserier och osakligt beteende.

Jag känner mig ofta ångestfylld, rädd och äcklad. Jag är rädd för att de personer som har trakasserat mig ska komma tillbaka och att trakasserier ska fortsätta. På grund av trakasserier har jag också börjat ha förutfattade meningar om vissa kunder. Det känns tråkigt när jag misstänker helt oskyldiga personer för någonting hemskt. Men jag kan ingenting åt det. Jag vågar inte alltid heller längre vara mig själv, dvs. en glad, leende och bra kundservicemedarbetare, när jag är rädd för att någon ska tolka mig fel (= att jag vill ha någonting sexuellt/gå på dejt med personen osv.). Jag täcker också in min kropp med arbetsrocken även om jag har varmt. Jag vill helt enkelt inte se någon stirra på min kropp.

Kvinnor är inte objekt

Det behövs en attitydförändring, säger Satu Venäläinen. Vi måste lära oss att se på könen på ett annat sätt i samhället.

"Sexuella trakasserier är en del av tänkesättet att könen är olikvärdiga", säger Venäläinen.

Förenklat innebär det sättet att se kvinnor som objekt för den manliga blicken och att män upplever sig ha rätt att kommentera kvinnor.

Det känns som att jag borde be om ursäkt för att jag överhuvudtaget finns och för mitt kön. Eftersom jag har blivit trakasserad på jobbet tidigare har jag nu ställt in mig på att jag även i dag kommer att få höra äckliga kommentarer och att jag bara måste

ta det. Jag är beredd på det, även om det inte borde vara så. Jag borde ha rätt att få vara ifred och trygg på jobbet utan några trakasserier som helst. Nu tvingas jag ta alla kommentarer med "humor" för att klara mig i den här branschen.

Lösningen är inte att vi även börjar trakassera andra kön. Inte heller är det en lösning att vi på kvinnodominerade arbetsplatser börjar ha kalendrar med lättklädda män på väggarna.

Jag har upplevt det nästan som att jag är en andra klassens medborgare. Jag upplever att särskilt äldre män anser att det är mer berättigat att trakassera mig än mina kollegor på grund av mitt utseende och min bakgrund. Oanständiga förslag och vulgära "vitsar" är vardag för mig. De som trakasserar mig motiverar sina kommentarer med att "du är en sån där mörk och temperamentsfull flicka som man bara måste pröva". Jag sexualiseras och får ständigt kommentarer för mitt utseende. Den värsta erfarenheten är en situation där jag blev stalkad på sociala medier och det skrevs vulgära kommentarer till foton där jag var med på min arbetsplats webbplats.

"Vi har bland annat kampanjen Vänligt bemött (Ollaan ihmisiksi), och vi har utarbetat anvisningar för arbetstagare och arbetsgivare inom handelsbranschen, men statistiken över trakasserier har dessvärre inte blivit bättre", säger Erika Kähärä, arbetsmiljöexpert vid PAM.

Syftet med kampanjen Vänligt bemött är att få just kunderna att tänka över sitt beteende.

Den trakasserade blir ofta lämnad ensam

Sexuella trakasserier rapporteras tyvärr sällan till cheferna. Enligt PAMs undersökning låter närmare 60 procent av de utsatta bli att rapportera om trakasserier.

"Anledningen är att de tror att det ändå inte går att göra någonting åt saken", säger Kähärä.

Hon efterlyser konkreta metoder för att få ett slut på trakasserier. Vissa arbetsplatser saknar fortfarande praxis för att identifiera och rapportera trakasserier.

"Det räcker inte att säga att vi har nolltolerans, om inga konkreta åtgärder vidtas", påpekar Kähärä.

Den trakasserade blir ofta lämnad ensam även i situationer med trakasserier. Det krävs mycket mod för att säga till en kund att hen inte får någon service om hen inte kan uppföra sig. Men kundservicemedarbetarna har rätt att göra så i situationer där de upplever att de trakasseras.

"Det är helt onödigt att försöka skylla på att den utsatta inte har någon humor. Merparten av →

dem som trakasserar vet själva mycket väl att deras beteende inte är acceptabelt", säger Kähärä.

Hon påpekar att alla har rätt att jobba i en respektfull arbetsmiljö.

*Trakasserier får mig att känna mig äcklad. Även om jag inte ältar situationerna och kommer över dem, vänjer man sig aldrig vid osakligt bemötande. Vissa kunder som ständigt insinuerar olika saker vet mycket väl att de gör fel och håller kommentarerna på exakt en sådan nivå att det är svårt att ingripa. Efter insinuationerna blinkar de ibland med ögat och säger "du vet nog vad jag menar". Det är inte trevligt att gång på gång tvingas leka trevlig kundservice-
arbetare inför sådana kunder.*

Alla är skyldiga att ingripa i trakasserier

Experterna poängterar med en mun att den som upptäcker trakasserier ska ingripa i dem. Att inte ingripa och hålla tyst är att acceptera trakasserierna. Ju mer vi pratar om problemet, desto lättare är det att ingripa i det.

Egentligen borde vi fråga oss vilka som låter sexuella trakasserier fortsätta, säger **Nina Lyytinen**, som har specialiserat sig på arbets- och organisationspsykologi och som utsågs till årets psykolog 2023.

"Vi kanske ser trakasserier och ondgör oss över dem hemma, men på plats håller vi tyst. Då låter vi trakasserierna fortsätta", säger Lyytinen.

Hon påpekar att vi i Finland av hävd har accepterat mycket olämpligt beteende från kunder och att de har fått bete sig lite hur som helst. Bakom detta finns också tanken om att detta samhällsproblem inte är min sak och att jag inte kan göra någonting åt det.

"Om vi tar inställningen att vi ingriper i trakasserier bidrar vi också till att de minskar. Det räcker att du säger till att beteendet är osakligt och kränkande."

Enligt Lyytinen är det viktigt att ingripa också därför att den som trakasserar efter det inte länge kan påstå att hen inte har förstått att hens beteende är trakasserier.

Av chefer förväntar sig Lyytinen att de tar arbets- tagarnas upplevelser av trakasserier på allvar och att de inte tonar ner problemet eller skjuter upp hanteringen av det.

"Arbetsstagaren får inte lämnas ensam med problemet. Trakasserier upphör aldrig av att vi tiger om dem."

Ingen annan kan komma och säga att du inte kan uppleva något på ett visst sätt, påpekar Lyytinen.

"Det är viktigt att det råder ett klimat på arbets- platserna där man kan prata om problemet och det inte tonas ned. Om det känns svårt att prata med den egna chefen kan du prata med en vän eller kollega eller be företagspsykologen om hjälp.

Lyytinen själv har upplevt trakasserier. Hon utsattes för sexuella trakasserier per e-post när hon precis hade börjat jobba på en ny arbetsplats.

"Jag skrev till min chef som genast meddelade att ledningen tar hand om problemet och frågade vilken typ av stöd jag behöver. Det var oerhört betydelsefullt att ingen försökte tona ner min upple- velse, utan att den togs på allvar och åtgärdades."

Att det finns öppenhet, en dialog och tydliga spelregler är chefernas ansvar. Annars vågar de anställda inte berätta om sexuella trakasserier. Lösningen är inte att man bara får lov att uthärda trakasserierna.

Mest ångestfyllt har alltid varit att du får lov att tåla allt i kundservicearbetet, och att om du kräver sakligt bemötande hänvisar den osakliga kunden till sin ställning och att du som butiksbiträde inte är i en position där du kan tillrättavisa kunden. Det känns fortfarande tråkigt när det händer, men efter många år har jag lärt mig att hantera dem bestämt och med ett visst lugn. Och jag vågar ingripa snabbt t.ex. när yngre kollegor utsätts för trakasseriförsök.

Vi har bett personer som arbetar med kundservice inom S-gruppen att berätta om sina erfarenheter av trakasse- rier. Förfrågan genomfördes i form av en webbenkät. Den besvarades av 531 anställda. ■

"I DE VÄRSTA FALLEN HAR NÅGON
FÖLJT EFTER MIG
ÄNDA HEM"

Nej betyder nej

Anmälningarna om sexuella trakasserier har blivit fler, enligt S-gruppens statistik. Därför ger affärsgruppen sina kundservicemedarbetare utbildning i att hantera situationer där det finns risk för trakasserier.

text MAARIT RASI

Det är början på en helt vanlig arbetsdag. En okänd person kommer fram till dig, tar ett foto på dina bröst och kommenterar ditt utseende samtidigt som hen avlägsnar sig.

Detta låter helt ofattbart, men det är ett fall som en kundservicemedarbetare inom S-gruppen har råkat ut för. Fallet har registrerats i S-gruppens rapporteringssystem Falcony.

Denna typ av grova trakasserier har ökat de senaste åren, enligt S-gruppens statistik. År 2023 registrerades 150 anmälningar om sexuella trakasserier i Falcony.

”Antalet fall av hot, våld och trakasserier har ökat avsevärt de senaste åren. Coronan och de ekonomiskt svåra tiderna har medfört att många i samhället mår dåligt, och alla dessa faktorer har bidragit till att fenomenet har ökat”, säger **Janne Ahtoniemi**, chef för SOK Riskhantering.

Den största ökningen har skett inom sexuella trakasserier, som inkluderades i rapporteringssystemet 2020. Ahtoniemi tror att Me too-rörelsen under de senaste åren har bidragit till de ökade siffrorna.

Ingen ska behöva uthärda osakligt beteende

I kundserviceyrken rör sexuella trakasserier bland annat kvinnor som jobbar i kassor eller restauranger. Om du jobbar ensam, serverar alkohol och jobbar nattetid ökar risken för att du ska bli utsatt för sexuella trakasserier, tror **Satu Ylitalo**, ledande expert på arbetshälsa inom SOK Personalfunktioner.

Sexuella trakasserier förekommer i många former, allt från ett vulgärt språk till olämpliga miner och gester.

Affärsgruppen uppdaterade sina anvisningar för fall av trakasserier 2021. I anvisningarna konstateras

att vi alltid ingriper i trakasserier och osakligt beteende. Vi har nolltolerans mot sexuella trakasserier.

”Inom servicebranschen har vi tidigare haft en kultur där kunden får bete sig illa och den anställda får lov att uthärda det. Men det finns inga arbetsuppgifter överhuvudtaget där det ingår att uthärda osakligt beteende”, säger Ylitalo.

Inom S-gruppen betonar cheferna med mer eftertryck numera för de anställda att osakligt beteende från en kund inte är acceptabelt.

Även om det alltid är den trakasserande parten som bär ansvaret för trakasserierna, utbildar affärsgruppen även kundservicemedarbetarna i att hantera otrevliga situationer.

Vissa anställda får öva på krångliga kundservice-situationer redan i samband med introduktionen. Rollekar hjälper dem att bemöta svåra kunder.

”De spontana reaktionerna varierar. Vissa blir helt tysta i sådana här situationer medan andra ger en örfil direkt. Därför är det nödvändigt att öva”, säger Ylitalo.

Även kundservicemedarbetare är människor

S-gruppen fortsätter med sitt arbete för att motverka trakasserier.

Ahtoniemi påpekar att ju bättre kundservicemedarbetarna känner till sina rättigheter, desto oftare rapporterar de problemsituationer.

”Det är viktigt att vi följer fenomenets utveckling och agerar aktivt för att kunna trygga personalens säkerhet.”

S-gruppen medverkar i Finsk handels och PAMs kampanj Vänligt bemött. Dess syfte är att få kunderna att tänka över sitt beteende.

”Vi behöver påminna kunderna om att även kundservicemedarbetare är människor med känslor”, säger Ahtoniemi.

”Fred kräver mod”

Det är alla finländares uppgift att främja fred. Vi måste hålla arvet från president Martti Ahtisaari vid liv, säger Laura Hendry, expert på fredsarbete.

text KAISA VILJANEN foto OUTI TÖRMÄLÄ

Fred

”Konflikter är naturliga och vardagliga. Vi alla har meningsskiljaktigheter med familj eller vänner då och då. Relevant är hur vi löser dem.

Alla vill leva ett människovärdigt liv, dvs. ha en vardag där de grundläggande behoven tillgodoses. Alla har rätt att drömma och förverkliga sig själva, men för många är det inte möjligt. Krig får utvecklingen i samhället att gå bakåt.

Fred är alltid en kompromiss där alla parter tvingas ge efter, men i slutändan får alla ett enklare liv. Därför kräver fred mod. Det går inte att nå en hållbar fred med hjälp av vapen, utan genom förhandlingar, vilket läget i Afghanistan återigen visade.

**”GENOM ATT FRÄMJA
FRED GARANTERAR
VI ÄVEN FRED FÖR
OSS SJÄLVA.”**

När fred sluts, först då börjar det verkliga arbetet. Så länge som människor upplever utanförskap och orättvisor kommer konflikterna att pyra och kan blossa upp igen.”

Ansvar

Vid krig har motståndaren berövats all mänsklighet. Det går att övervinna konflikter om parterna kan sätta sig in i de andras situation. Utan öppenhet och empati blir det inte fred.

Vi måste värna om **Martti Ahtisaaris** arv och Finlands anseende som en fredsskapare. Finland har en oerhört fin historia, från att ha varit ett fattigt land har det blivit världens lyckligaste, men en utveckling till det bättre sker inte automatiskt.

Konflikter har alltid multiplikativa effekter. Genom att främja fred garanterar vi även fred för oss själva. Ju mer fred det finns ute i världen, desto mer fred har vi också själva.

Vi får inte glömma att även vi har fått hjälp. Nu har vi möjlighet att hjälpa, och då måste vi göra det. Det är vår skyldighet.” →

A close-up portrait of Laura Hendry, a woman with long, straight brown hair, looking slightly to the left. She is wearing a dark blue top with white floral patterns and a large, oval-shaped silver earring. The background is a solid, vibrant blue.

LAURA HENDRY

VEM?

38-årig expert på fredsarbete och Mellanösternexpert, politics magister. Arbetar som projektledare i teamet Kvinnor och fredsmedling vid fredsmedlingsorganisationen CMI som grundats av Martti Ahtisaari.

BOR

i Esbo med man och två döttrar i dagisåldern.

AKTUELLT

S-gruppen stöder CMI:s fredsfond.

”DET ÄR MER
SANNOLIKT ATT
FREDEN BESTÅR
DÅ ÄVEN KVINNOR
HAR INKLUDERATS
I ARBETET MED ATT
SKAPA FRED.”

Jämställdhet

”Det måste göras plats för kvinnor vid de bord där beslut fattas. Till exempel i Palestina har vi länge jobbat för att göra kvinnors röster hörda i politiken. Ojämlighet är roten till många konflikter.

En bråkdel av fredsmäklarna är kvinnor. Även kvinnor, inte enbart politiker som vanligen är män, bör tillfrågas om vilka anledningarna till ett krig är. Även kvinnor är parter i krig som genom sitt agerande kan stödja kriget.

Det är mer sannolikt att freden består då även kvinnor har inkluderats i arbetet med att skapa fred. I många kulturer har kvinnor auktoritet i sina lokala gemenskaper. När kvinnor inkluderas i fredsprocesserna breddas deras agenda.”

Förändring

”Mitt intresse för samhällsfrågor väcktes på historieelektionerna. När jag studerade internationell politik vaknade jag till insikt om att det även händer annat i världen än det vi i västvärlden får se i nyheterna.

Konfliktmedling är att skaffa information och göra analyser, att ansöka om finansiering och att hålla kontakt. Bilderna av fredsförhandlingar i nyheterna är bara toppen av isberget. Processerna är långvariga och leder inte alltid till resultat. Även fredsarbetet är vardagligt. Någon ska boka flyg och hotell.

Mitt intresse för
samhällsfrågor
väcktes på historie-
lektionerna, säger
Laura Hendry.

Världen kan ändå förändras även på andra sätt. Att sköta gemensamma ärenden i bostadsbolagets styrelse eller i daghemmets direktion är också att satsa sin tid på det allmännas bästa – och till sist blir allting bra igen.”

Hopp

”Jag är en evig optimist. Även i kriser som förvärras finns det alltid en möjlighet att allt börjar vända till det bättre. Oron över världsläget ger kraft att förändra världen.

I detta arbete kan framstegen vara väldigt små. Jag minns en fredsförhandling där det kändes belöande för mig när en motvillig deltagare konstaterade inför alla att de gemensamma diskussionerna hade varit till nytta.

Martti Ahtisaari vacklade inte i sin tro på fred, han lyssnade outtröttligt på alla parter och gömde sig inte bakom sin status. Han utstrålade mänsklighet i allt han gjorde, även i hur han visade mig hur man fyller diskmaskinen när jag besökte kontoret.” ■

KÄHKÖNEN

Ord kan vara magiska och ge anledning till eftertanke

SIRPA KÄHKÖNEN

är författare och
fokuserar särskilt
på historia och
samhällsfrågor.

Blommors skönhet är ett löfte om någonting bättre

slutet av fjolåret fick jag många blomsterhälsningar. Mitt lilla hem påminde ett tag om en blomsterhandel. På varje ledig yta stod vaser med rosor, liljor, nejlikor, amaryllisar och eukalyptuskvistar.

Från min stora familjebostad har jag behållit alla vaser varje gång jag har flyttat till ett mindre hem. Mormors vas av pressglas, en hög glastratt som föreställer en medeltida dryckesbägare, en antik mjölkkanne.

Min redan bortgångne vän **Pauli**, som var skicklig på att göra blomsterarrangemang, gav mig utsmyckningen av lokalen för min födelsedagsfest till mig i 50-årspresent. Och när festen var över gav han mig dessutom en vacker vas med utvikt mynning som formar sig som ett slags viloplats i glas för blommorna. Utsidan av vasen pryds av röda glasband. Vasen är perfekt för stora, yviga buketter.

Alla mina vaser bär minnen av vänner och släktingar. Och av fester: till min dotters studentfest skaffade jag en enkel, robust glasvas för långstjälkiga studentrosor. Mormors och farmors vaser tittar fram på gamla fotografier. Det är roligt att kunna urskilja dem i bakgrunden på bilderna, bakom jubilarer eller på en byrå som inte längre finns.

Jag skulle kunna titta hur länge som helst på blommorna på släktfotografier. En brudgum med en nejlika i knapphålet. Ett gammalt par som firar bröllopsdag och som sitter i länstolar och tittar in i kameran med en allvarsam blick. De är omgivna av blomsterkorgar och silvervaser och fotografiet påminner om en holländsk målning. Även svartvita fotografier förmedlar doften av

korgar med liljekonvaljer och färgerna i tulpanarrangemang. En ung kvinna vilande i en kista, iklädd den bröllopsklänning som det var tänkt att hon skulle gifta sig i. I händerna som vilar på bröstet har hon en vit lilja.

Det är en gammal, vacker tradition att gratulera med blommor. Liksom också att visa sitt deltagande i sorg med blommor. Blommor är tyst närvarande i våra liv, i glädje och i sorg. Men blommor passar inte alla. Hos personer med doftöverkänslighet, allergi eller astma kan blommor ge många olika symtom. Det är bra att känna till vem man kan komma ihåg med blommor.

Blommornas flyktiga skönhet påminner oss i glädjestunden om att vi ska passa på att njuta av ögonblicket. Snittblommor vissnar till slut, även om de vårdas ömt. Och det är tanken. De är tecken på ögonblick utöver det vanliga. När festen är över är det dags att diska vaserna och ställa in dem i skåpet.

Förädlade blommor är en del av festernas, utsmyckningens och sorgens uråldriga kultur. Under tidigare århundranden var liljekonvaljen en populär blomma under den mörkaste vintern. Iskonvaljer drevs upp från rötter och spred glädje under midvintern. När republikens president **Sauli Niinistö** höll sitt nyårstal 2022 pryddes bordet av ett vackert arrangemang med Finlands nationalblomma, nämligen okuvliga och vackra liljekonvaljer.

Blommor som vi köper hem är också en symbol för årets gång och ett löfte om vår. Det kommer igen en tid då vinden är varm och marken till allas glädje är täckt av ett hav av blommor som fortsätter så långt ögat kan nå. ■

*Blommor är
tyst närvarande
i våra liv, i glädje
och i sorg.*

Kläder med street cred

Början var anspråkslös, tiden halvvägs in präglades av skulder, men när produktionen flyttades från Kina började Makia skriva på sin framgångssaga inom finländskt mode.

text SAMI SYKKÖ foto ALEKSI POUTANEN

Vi har en förhoppning,
att folk inte ska
behöva köpa en ny
jacka varje år, säger
Totti Nyberg, kreativ
direktör på Makia.

MAKIA OY

- Makia grundades 2001. Numera är företaget en del av koncernen Manna.
- I Makias första kollektion ingick endast 10 produkter. I dag ingår över 1 000 olika plagg i kollektionen.
- Makia tillverkar i huvudsak sina produkter i Turkiet och Baltikum. I Finland tillverkas främst mössor.
- Makias verksamhet blev vinstgivande 2018.

Jesse Hyväri designade Makias första kollektion och ansvarar fortsättningsvis för designen av kollektionerna.

Företaget föddes i centrala Helsingfors 2001. Klädföretaget Makia såg dagens ljus i en källare i Röddbergen.

Efter grundandet var det dock ganska tyst en lång tid.

”De första åren hade vi bara ett namn och några T-shirtar med tryck. Vi mer eller mindre lekte att vi hade ett klädmärke fram till 2006, då det började bli allvar i verksamheten”, säger **Totti Nyberg**, kreativ direktör på Makia.

Makia lanserade sin första kollektion först 2007. Bland plaggen fanns en hit: en parkasjacka med raglanärm. Den designades av **Jesse Hyväri**, som fortsättningsvis ansvarar för designen av Makias kollektioner.

I den parkasjackan kulminerar enligt

Nyberg Makias värderingar: nordiskt ursprung, praktiska plagg, hög kvalitet och en enkel stil som står sig över tid och genom de ständigt föränderliga trenderna.

”Den parkasjackan har sålts i tiotusentals exemplar under åren.”

Parkasjackan finns till och med i samlingarna på Designmuseet.

Djärv marknadsföring sticker ut i mängden

För några år sedan blev Makia en del av koncernen Manna, och företaget flyttade in i en gammal fabriksbyggnad i Vallgård i Helsingfors.

Den elegant inredda byggnaden i tre våningar har stora fönster och mycket högt i tak. På översta våningen i denna

Makias parkasjacka finns i samlingarna på Designmuseet.

byggnad av rödtegel sker Makias design och affärer. På mellersta våningen finns bland annat Mannas fotostudio, där Makias kollektioner just nu fotograferas för webbutiken. På nedersta våningen finns Manna-koncernföretaget Vallila Interiors showroom.

Jesse Hyväri, designern bakom Makias succéparkas, sitter vid sitt arbetsbord och har blicken riktad på framtiden: han jobbar med kollektionen för vintern 2024–2025. Än så länge finns den kommande kollektionen endast i form av små skisser som bearbetats på dator, men man kan genast se på Hyväris planer att grundstenarna för Makias framgångar även framöver är jackor, T-shirtar och collegetröjor.

Försäljningen av dem underlättas av

att företaget har ett starkt varumärke och en effektiv marknadsföring – i båda riktningarna har Makia lyckats skilja sig från konkurrenterna.

Till en början såldes Makias produkter i snowboardkretsar, varumärkets grundare **Joni Malmi** är de facto före detta juniorvärldsmästare i snowboard. Kundkretsen började växa och breddas i början av 2010-talet då kända ansikten och fans av varumärket, som **Vesa-Matti Loiri**, **JVG** och **Kimi Räikkönen**, hjälpte till med marknadsföringen.

Sedermera har Makia ökat kännedomen om varumärket till exempel genom att göra kollaborationer, dvs. samarbetskollektioner, inom streetmode. Listan över samarbetspartner är lång: Moomin Characters, Rapala, restaurangen We got →

”Vår största hållbarhetsinsats är att våra plagg är av hög kvalitet.”

Beef, porrbutiken King’s Sex, Finnair och Tom of Finland.

Samarbetet med Tom of Finland inföll samtidigt som en stor Tom of Finland-utställning hölls på Kiasma. För marknadsföringen av klädkollektionen behövdes ett starkt ansikte utåt, och Makia kom på idén att be **Jorma Uotinen** vara modell. De svartvita reklambilderna var fantastiska. På bilderna dansar Jorma Uotinen på gatorna i Rödborgen – självfallet med hög street cred.

Än en gång hade Makia lyckats suveränt med marknadsföringen.

Från skulder till segertåg

Det har aldrig varit brist på idéer, men nog på pengar. Ekonomiskt sett var

Makias grundare Joni Malmi är före detta juniorvärldsmästare i snowboard.

Makia ingen framgång till en början. Varumärkets historia hade kunnat se helt annorlunda ut, om det inte var för ett antal investerare som gjorde att det skuldsatta klädmärket kunde fortsätta och expandera.

Makia har lovat sina kunder att de inte behöver fundera på sin klädsel hela tiden, utan att märkets kläder funkar för alla tillfällen och tål slitage. Men under tillväxtåren flyttades Makias produktion till Kina och kvaliteten sjönk.

”Våra leveranser försenades och produkterna var av dålig kvalitet. Vi blev med stora lager. Vi hade slut på pengar hela tiden”, säger Nyberg.

Förlusterna blev enorma. Vi var på konkursens brant 2015.

Följande år krymptes kollektionen och produktionen flyttades närmare Finland: till Baltikum och Turkiet. Företaget kunde återigen leverera plagg till kunderna inom överenskommen tid och plaggen gav bättre avkastning. Samtidigt ökade Makias försäljning och produktiviteten förbättrades.

Inom kort började förlustbringande Makia generera vinst. År 2018 var vinsten hela 1 miljon euro. 2021 var ett rekordår då Makia omsatte 12 miljoner euro.

Makias allra första kollektion var minimal, endast 10 produkter. På årsnivå inkluderar kollektionen nu tusen produkter, när man räknar med olika storlekar och färger.

”Vi fokuserar på bra material och praktiska plagg. Vi har en förhoppning, att folk inte ska behöva köpa en ny jacka varje år”, säger Nyberg.

Makia rekommenderar till och med konsumenterna att tänka över nya klädköp lite längre. ”Sleep on it”, uppmanar kampanjen. Fundera med andra ord över natten innan du köper ett nytt plagg.

”Vi uppmanar också kunderna att reparera sina kläder så att de kan användas längre. Vi skickar knappar om sådana behövs för att kunderna ska kunna reparera

Makias kläder funkar för alla tillfällen och tål slitage, säger Nyberg.

sina plagg. Vår största hållbarhetsinsats är att våra plagg är av hög kvalitet.

Sokos en av de viktigaste återförsäljarna

Makia säljs runt om i Europa, men företagets allra viktigaste återförsäljare är Sokos-varuhusen i Finland.

”Vi var expanderat tillsammans med Sokos i ett årtionde”, säger Nyberg.

Under åren har Makia även gjort egna

tryck och färger för Sokos kunder. Enligt Totti Nyberg har Sokos haft en stark tro på Makia.

”Makia sålde bra på Sokos även när vi hade det tufft.”

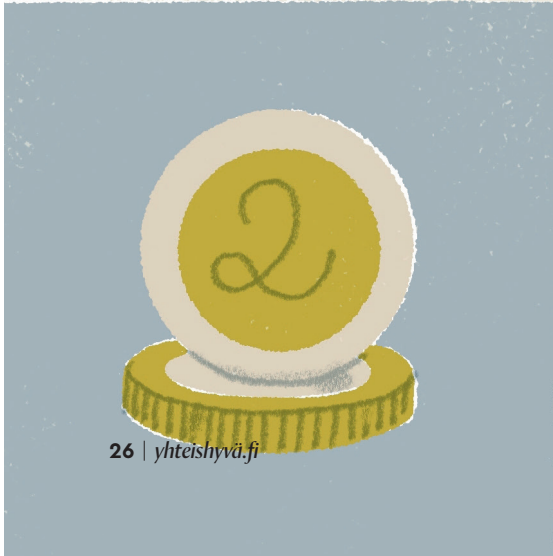
I dag har Makia en flaggskeppsbutik i Glaspalatset i centrala Helsingfors, och även online säljer företaget bra. Detta har dock inte minskat Sokos betydelse.

”Det går inte en dag som vi inte pratar om Sokos på Makia.” ■

Artikeln är skriven av journalisten, ekonomen och stilambasadören Sami Sykkö.

Kvarlåtenskap

Det är bäst att diskutera arv i god tid med sina närstående. Det hjälper dig att förbereda dig på eventuell arvsskatt, som kan förfalla till betalning redan före arvskiftet.

text ANNE VENTELÄ illustration SUVI SUITALA

En närståendes bortgång kräver många praktiska arrangemang. Att ta hand om en bouppteckning och bankärenden är skyldigheter som du måste ta itu med ganska snabbt mitt i sorgen.

”Då underlättar det om du har kunnat diskutera den närståendes förmögenhet då hen ännu var i liv”, säger **Emilia Simola**, expert på S-Banken.

Vetskap om ett eventuellt arv kan vara viktig med tanke på arvsskatten. Enligt Statistikcentralen var det år 2019 närmare 57 000 personer som skulle betala arvsskatt, eftersom deras anhöriga hade lämnat efter sig värdefulla tillgångar, som kontomedel, fondandelar, börsaktier eller fastigheter: hem, stugor, skog, mark.

Ibland förfaller arvsskatten till betalning innan arvet har kunnat omvandlas till pengar, och detta är det bra att vara förberedd på.

Så här fastställs arvsskatten

När en person avlider ska en bouppteckning förrättas för att utreda den avlidnas tillgångar, skulder och arvingar. En bouppteckning ska förrättas inom tre månader.

Om det efter skulderna finns tillgångar kvar som ska fördelas, beräknas vid bouppteckningen respektive arvinges andel av arvets värde. Om din andel är 20 000 euro eller mer ska du personli-

gen betala arvsskatt på arvet. Hur hög arvsskatten är beror på släktskapsförhållandet och värdet på arvsandelen. Nära släktingar har en lägre skatteprocent än mer avlägsna släktingar.

Vid Skatteförvaltningen räcker det i genomsnitt ett halvt till ett år att behandla en bouppteckning, och arvsskatt ska vanligen betalas inom tre månader från att beskattningsbeslutet har fattats.

”Om du ärver till exempel kontomedel eller investeringar som enkelt kan omvandlas till pengar kan du betala arvsskatten med de medel du har ärvt”, säger Simola.

Ibland kan det dock vara svårt att betala arvsskatten. Som exempel ger Simola en situation där en person ärver en avsides belägen fastighet. Det tar sin tid att omvandla fastigheten till pengar och personen har inga egna besparingar. Även i detta fall ska arvsskatten betalas när bouppteckningen har färdigställts.

Eftersom denna typ av situationer kan uppstå är det bra att kunna diskutera ett →

**ÅR 2019 BETALADE
57 000 FINLÄNDARE
ARVSSKATT.**

HUR HÖG ÄR ARVSSKATTEN?

DET FINNS TVÅ SKATTEKLASSER FÖR ARVSSKATT. Skatten är lägre i den första skatteklassen där arvtagarna är till exempel make/maka och barn, barnbarn, föräldrar och mor- eller farföräldrar. Tabellen nedan gäller skatteklass 1. I skatteklass 2, där arvtagarna är andra än de närmaste släktingarna samt personer utanför familjen, är skatteprocenten högre.

Värde på arvet	Skattebelopp vid den nedre gränsen	Skatt på den överstigande andelen
20 000–40 000	100	7
40 000–60 000	1 500	10
60 000–200 000	3 500	13
200 000–1 000 000	21 700	16
1 000 000–	149 700	19

Exempel: Du får ett arv vars värde är 30 000 euro. På 20 000 euro är skatten 100 euro. På den andel som överstiger 20 000 euro, dvs. 10 000 euro, är skatten 7 procent eller 700 euro. Arvsskatten är totalt 800 euro.

Källa: Skatteförvaltningen

eventuellt arv med sina närstående redan under deras livstid, säger Simola.

”Du kan inleda diskussionen genom att säga vad du oroar dig för. Du kan berätta för din närstående att du inte vet om du kommer att klara av att betala arvsskatt, och att du kan förbereda dig på den enbart om du vet ungefär vad du kommer att ärva.”

Det går att förbereda sig på arvsskatten

Du kan spara pengar till arvsskatten på samma sätt som till andra föränderliga livssituationer, säger Simola. Om du sparar ihop till en buffert i en fond är det bra att kontrollera vilka villkoren för att lösa in fonden är.

”Vissa avtal kan du säga upp inom ett par dagar och får då snabbt tillgång till pengarna. Men till exempel i vissa specialplaceringsfonder har tidpunkterna för inlösen definierats separat och då går det inte lika snabbt att lösa in andelar till pengar.”

Ett arv kan också organiseras i förväg med tanke på arvsbeskattningen. Om till

exempel en sommarstuga kommer att gå i arv från dina föräldrar, men du redan själv har en sommarstuga, kan ni diskutera möjligheten att föräldrarnas stuga går direkt exempelvis till barnbarnen, säger Simola.

I vilket fall som helst ska arvsskatt betalas av arvtagarna, i ovannämnda fall av barnbarnen. Om arvet hoppar över en generation kan ni undvika en generations arvsskatt. Och om arvet fördelas mellan flera barnbarn och värdet på en arvsandel är under 20 000 euro behöver ingen skatt betalas.

Skatten kan betalas med ett tillfälligt lån

Du kan avstå helt från ditt arv om arvs-skatten belastar din ekonomi för mycket. Anvisningar finns på Skatteförvaltningens webbplats.

Om du avsäger dig ditt arv övergår det enligt lag till följande personer i arvsordningen, som dina eventuella barn. Även då ska dessa betala arvsskatt om värdet på arvsandelen överstiger 20 000 euro.

Om du först tar emot ditt arv och

ETT ARV KAN ORGANISERAS I FÖRVÄG MED TANKE PÅ BESKATTNINGEN.

sedan ger vidare tillgångar som hör till arvet, ska du själv betala arvsskatt och gåvomottagaren ska betala gåvoskatt.

I vissa fall kan du överväga att betala arvsskatten med ett banklån. Enligt Simola kan du överväga ett lån om det inte belastar din ekonomi för mycket och om den ärvda fasta egendomen inom en rimlig tid kan realiseras i pengar, som du kan betala lånet med.

”En konsumtionskredit kan vara en tydligare lösning än till exempel avtal mellan släktingar. Då är betalningsvillkoren för skulden tydliga och officiellt dokumenterade”, säger Simola. ■

Timo Lajunen, 45, Nyslott

”Arvet från pappas faster kom inte som en överraskning”

”MIN PAPPAS FASTER OCH HENNES MAN hade inga barn. Jag och min syster var deras närmaste anhöriga på pappas fasters sida. De sista åren var jag också pappas fasters intressebevakare. När hennes man började bli sämre utsågs en intressebevakare för honom bland hans släktingar.

På hösten för ett år sedan blev både pappas faster och hennes man sjuka och de gick bort inom en vecka. Jag tog ansvar för att sköta dödsboet i gott samförstånd med släktingarna till pappas fasters man. Vid det laget hade jag redan lärt känna dem.

ARVET kom inte som en överraskning. Som intressebevakare hade jag skött pappas fasters och hennes mans ärenden och sett deras testamente. Redan några år innan de gick bort hade de sålt mark och bostadsaktier så att ett egnahemshus, en bostadsaktie och kontanter fanns kvar i dödsboet. De pratade flera gånger med mig om hur fastigheterna skulle fördelas. Till en början kändes det lite konstigt, men eftersom vi återkom till det flera gånger förstod jag att det var viktigt för dem att reda ut ärendena. Kanske de ville försäkra sig om att det inte skulle bli några stridigheter.

Jag hade redan tidigare varit med vid min mammas och min farmors bouppteckningar och visste därför hur det går till. Jag tog på mig att vara bouppgivare och skiftesman i pappas fasters och hennes mans dödsbon, eftersom jag trodde att allt skulle kunna skötas utan problem.

Det fanns totalt nio delägare i dödsboet, men genom testamentet var allting mer eller mindre klart. Bouppteckningshandlingen upprättades på banken och där fick vi också råd om hur vi ska gå vidare.

BEGRAVNINGEN hölls i november för ett år sedan. Bouppteckningshandlingen upprättade i januari, och efter det tog det ungefär ett halvår att få ett arvsskattebeslut.

Jag själv hörde till skatteklass 2, och hade med andra ord högre skatt än de närmaste släktingarna. Jag betalade flera tusen euro i skatt och kunde betala dem med kontanter som jag ärvde. Det gick smidigt att betala arvsskatten med kontanter.

Utöver kontanter fick jag en andel av en bostadsaktie. Jag äger bostaden tillsammans med min syster och tills vidare kommer vi att behålla den, eftersom den är uthyrd.”

Foto Sirpa Mikkonen

Joonas Fali köpte återvunna
tyger för sin lön och syr
dockkläder av dem.

Oerhört viktigt sommarjobb

Joonas Fali från Joensuu fick sommarjobb på S-market. Handelslaget Pohjois-Karjalan Osuuskauppa i Norra Karelen stävar efter att anställa alla sommarjobbssökande unga med särskilda behov.

text MINNA PEROVUO foto RIIKKA HURRI

En mörkgrön dockjacka är klar så när som på sista finishen. **Joonas Fali**, 20, för tyget genom symaskinen med en hand.

”I vändningarna måste du vara försiktig så att du inte syr för långt”, säger Fali om svårigheterna med sömmarna på kragen.

Nu behöver Fali endast klippa bort trådändarna och sedan är yllejackan klar för hans docka. Den knubbiga trasdockan gjord av lakanstyg har inget namn, men hon har en imponerande garderob: tröjor, jeans, klänningar, overaller, väskor, jackor, shorts och tofflor. Sydda och virkade. Joonas Fali har själv designat och tillverkat dem alla. Även dockan.

När Fali var 3 år gammal konstaterades han ha en intellektuell funktionsnedsättning, utöver en cp-skada. Diagnosen var en stor chock för den ensamstående mamman **Marika Fali**, 48, men med tiden har vardagen med ett barn med funktionsnedsättning blivit ett helt vanligt liv. Joonas har sin mormor som han besöker ofta, han går på ett dagverksamhetscenter, får fysioterapi och gillar simning, skogs promenader och naturligtvis handarbete.

Sommarjobb för alla unga

Pohjois-Karjalan Osuuskauppa sysselsätter varje år både unga med särskilda behov och unga med funktionsnedsättning som annars har svårt att hitta jobb. Målet är att hitta ett lämpligt jobb för sommarjobbssökande unga personer med särskilda behov, och arbetstiden anpassas individuellt för var och en av dem.

Joonas Fali fick sommarjobb på S-market Ylämylly i Libelits, där vi nu har träff med **Loviisa Kalliokoski**, 24, som jobbade som handledare, även till Joonas.

Kalliokoski studerar till klasslärare, och när hon sökte sommarjobb inom S-gruppen blev hon i samband med rekryteringen tillfrågad om hon skulle vara intresserad av att jobba med unga med särskilda behov. Under två månaders tid var Kalliokoski handledare för åtta unga. Enligt henne var det mer en fråga om att jobba i par med de unga, än att vara handledare.

”Vi städade i hyllorna, tömde rullpallar, skrev ut etiketter som saknades och hjälpte kunderna att hitta produkter. Vi hade roligt och skrattade mycket. Det var fantastiskt att jobba med dem.”

”Loviisa var trevlig, rolig och skämtsam”, säger Fali.

Sanna Niemeläinen, chef för S-market Ylämylly, bekräftar att det hördes många glada skratt i butikskorridorerna och att kunderna gav positiv feedback om att det fanns unga med särskilda behov i arbetsgemenskapen.

Falis arbetsdagar var tre timmar långa och hans sommarjobbperiod två veckor. Innan han började jobba fick han underteckna ett officiellt arbetsavtal. Det var ett viktigt och betydelsefullt ögonblick.

Kalliokoski planerar att fortsätta som handledare för unga med särskilda behov även i sommar. Fali hoppas att han får sommarjobba i butik på nytt i sommar. →

SOMMARJOBB TILL ÖVER HUNDRA UNGA MED SÄRSKILDA BEHOV

- Handelslaget Pohjois-Karjalan Osuuskauppa PKO ger över hundra unga med särskilda behov sommarjobb varje år.
- PKO anställer handledare till de unga med särskilda behov som annars inte skulle kunna få jobb.
- Sommarpraktikanter väljs också på sociala grunder.
- En mångfaldig och tolerant arbetsgemenskap är en viktig värdering för PKO och en del av handelslagets hållbarhetsarbete.

"Loviisa var trevlig, rolig och skämtsam", säger Fali om sin sommarjobbshandledare Loviisa Kalliokoski.

Under deras gemensamma arbetsperiod fick han uppleva många roliga stunder, som när de hittade cider- och saftburkar som hade fallit från hyllan ner på butiksgolvet.

"Där fanns också färskost!" utropar Fali och håller på att kikna av skratt. Sedan blir han allvarlig och påpekar att kunderna alltid borde återbörda produkterna till sina platser om de bestämmer sig för att inte köpa dem.

Kalliokoski berättar att hon blev rörd av ögonblicket då den gemensamma arbetsperioden med de unga tog slut.

"Ungdomarna var så stolta över att de hade fått ha ett riktigt jobb."

Drömmen är ett eget hem

Fali säger hej då till Kalliokoski och beger sig hem från butiken. I framtiden är Joonas Falis mål att bo i stödboende, vilket han redan har fått prova på. Försöket lyckades bra, under veckan i stödboende kunde Fali till exempel bada bastu själv. För närvarande övar han på att själv gå till butiken, laga mat, åka buss och använda pengar.

För sina pengar köper Fali lösgodis i butiken och på loppis skaffar han återvunna textiler som passar till dockkläder. Fina fynd är färggranna och

mönstrade lakan som ofta blir till tröjor och byxor. När Fali syr jeans använder han sidsömmarna från byxbenen så att stilen inte ändras i dockans plagg.

Marika Fali berättar att intresset för sömnad även stöder sonens övriga färdigheter i livet.

"Joonas kan inte läsa flytande, eftersom han inte har varit motiverad att lära sig. Men när han pysslar med mönster blir han tvungen att öva även på läsning."

Den nya symaskinen köpt med stödfinansiering är i flitig användning, och ofta tar symaskinen och tygerna över hela köksbordet. Därför måste mamma ibland begränsa sonens syende. Det får den vanligen glade och leende Joonas på dåligt humör. Men bordet behövs ju till exempel också när Marika och Joonas gör Joonas favoriträtt lasagne eller bakar bullar tillsammans. ■

"UNGDOMARNA VAR SÅ STOLTA ÖVER ATT DE HADE FÅTT HA ETT RIKTIGT JOBB."

SOCKLANDET

Gläd någon du gillar med ett par landskapssockor

Det våras för lokatten

De skojiga landskapssockorna för Egentliga Tavastland pryds av Finlands enda vildkatt, lodjuret, och den fridlysta nipsippan som blommar tidigt på våren.

beskrivning MINTTU WIKBERG foto JOHANNA LEVOMÄKI fotoarrangemang JENNI VALPIO

Blå sjöar och gröna skogar

Landskapet Egentliga Tavastland ligger i södra Finland, mellan Nyland och Birkaland. Det omfattar elva kommuner, otaliga insjöar, vidsträckta åkerfält och lummiga skogar. Centralort är Tavastehus med 68 000 invånare. Regionhandelslaget Hämeenmaa verkar i Egentliga Tavastland och i Päijänne-Tavastland. Det sysselsätter cirka 3 260 personer från regionen och är den största arbetsgivaren där.

Storlek 38 (46)

Garnåtgång: Novita Nalle

75 % ull/25 % polyamid,

100 g = 260 m

(523) lingon 45 g

(160) jeans 45 g

(010) naturvit 65 g

Strumpstickor 3 mm eller

enligt handlag

26 m och 32 v = 10 cm mönsterstickning med stickor 3 mm

OBS! Fäst trådar som löper över mer än 4 m på avigsidan genom att sno garnen om varandra. Variera platsen, så att bindningarna inte hamnar mellan samma maskor flera varv efter varandra.

Skaft

Lägg upp 56 (64) m med figurfärgen och fördela maskorna jämnt på fyra stickor: 1:a stickan = 15 (17) m, 2:a stickan = 13 (15) m, 3:e stickan = 14 (16) m, 4:e stickan = 14 (16) m. Varvbytet är mellan 4:e och 1:a stickan.

Sticka resår runt på alla stickor *2 r, 2 a*, upprepa *-* tills arbetet mäter 3 cm.

Börja sticka diagrammet runt på alla maskor så här:

I stl. 38 börjar du sticka mönstret från 9:e maskan i diagrammet. Sticka hela diagrammet.

I stl. 42 börjar du sticka mönstret från 1:a maskan i diagrammet. Sticka hela diagrammet.

Häl

Sticka hälen med mönsterfärgen. Börja hällappen genom att sticka maskorna på 1:a stickan rätt över på 4:e stickan och minska samtidigt 1 m på 1:a stickan = 28 (32) m. Resten av maskorna får vila. Vänd arbetet och sticka den förstärkte hälen så här: Varv 1: (avigsida) lyft 1:a m (utan att sticka den) med garnet på avigsidan och sticka resten av maskorna avigt. Vänd arbetet. Varv 2: (rätsida) *lyft 1 m med garnet på avigsidan, sticka 1 m rät*, upprepa *-* varvet ut. Vänd arbetet. Upprepa v 1-2 totalt 14 (16) gånger (= 28 (32) v).

Minskning för häl

Sticka ett varv avigt och börja sedan minska för hälen.

De lekfulla sockorna för Egentliga Tavastland stickas i finurliga färger.

Vem ska få sockorna?

Föreslå en mottagare för Egentliga Tavastlands sockor på yhteishyva.fi/sukkamaa.

Modellparet är stl. 38.

Fortsätt sticka förstärkt häl som tidigare. Sticka följande rätta varv tills det återstår 10 (11) m på stickan. Gör en överdragshoptagning (öhpt = lyft 1 m rätt, sticka 1 m rätt och dra den lyfta m över den stickade) och vänd arbetet. Lyft 1:a maskan utan att sticka den, sticka 8 (10) m avigt och sticka ihop de 2 följande maskorna avigt. Vänd arbetet. Lyft 1:a maskan utan att sticka den, sticka förstärkt häl tills det återstår 9 (10) m, gör en öhpt och vänd arbetet.

Fortsätt med minskningarna på det här sättet, så att sidmaskorna minskar med en för varje varv och du hela tiden har 10 (12) m i mitten. När inga maskor återstår på sidorna, fördelar du maskorna i mitten på två stickor 5+ 5 (6+ 6) m och stickar förstärkt häl över de första 5 (6) m. Varvbytet är nu här.

Sticka 1:a v i diagram B med bakgrundsfärgen så här: Ta den lediga stickan och plocka upp 14 (16) m längs hällappens vänstra sida + 1 m mellan hällappen och 2:a stickan. Sticka rätt över de 5 (6) m av

hällappen och sticka de upp-plockade maskorna vridet rätt, dvs. i den bakre maskbågen. Sticka rätt över 2:a och 3:e stickan. Med den sticka som har 5 (6) m plockar du sedan upp 15 (17) m längs hällappens högra sida + 1 m mellan 3:e stickan och hällappen. Obs! Du ska plocka upp 1 m mer än på andra sidan. Sticka vridet rätt över de upplockade maskorna och rätt över de 5 (6) m av hällappen. Du har nu 68 (78) m.

Minskning för hälkil

Fortsätt sticka mönster enligt diagram B och börja samtidigt minska för hälkilen på 2:a v i diagrammet genom att sticka de 2 sista m på 1:a stickan ihop rätt och göra en öhpt i början av 4:e stickan. Fortsätt minska vartannat varv tills du har 56 (64) m. Maskorna är fördelade på stickorna så här: 1:a stickan = 14 (16) m, 2:a stickan = 13 (15) m, 3:e

stickan = 14 (16) m, 4:e stickan = 15 (17) m.

När du har stickat hela diagram B, fortsätter du med mönsterstickning enligt diagram C. Du stickar rapporten 7 (8) gånger över varje varv. Sticka diagram C 2 (3) gånger. Sticka resten med det lingonfärgade garnet, och fördela maskorna jämnt så att du har 14 (16) m på varje sticka. Sticka slätstickning tills sockan mäter 20 (25) cm under foten eller den täcker lilltån.

Tådel

Börja minska för tån så här: Sticka 2 r ihop + 1 r i slutet av 1:a och 3:e stickan, och 1 r + öhpt i början av 2:a och 4:e stickan. Upprepa minskningarna vartannat varv tills du har 7 m på varje sticka. Gör sedan minskningarna på varje varv. När 8 m återstår tar du av garnet och drar det genom alla maskor. Fäst garnet väl.

Till slut

Brodera lodjurets ögon med maskstygn enligt diagram A. Ånga sockorna lätt.

- ▣ = sticka 2 m ihop rätt
- ▣ = lyft 1 m rätt, sticka 1 m rätt och dra den lyfta m över den stickade

DIAGRAM B STORLEK 42

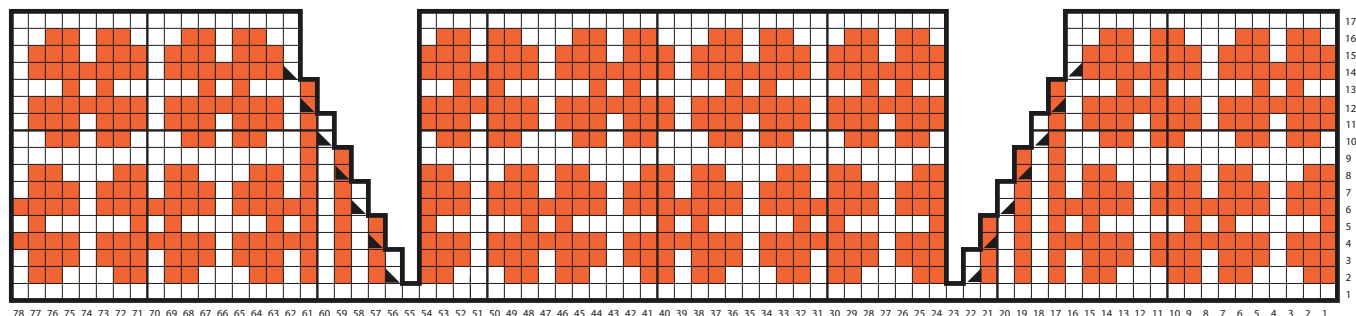

DIAGRAM B STORLEK 38

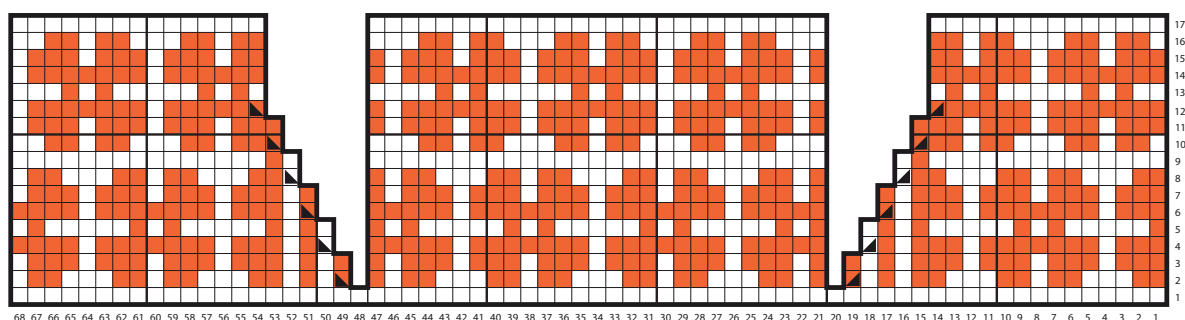
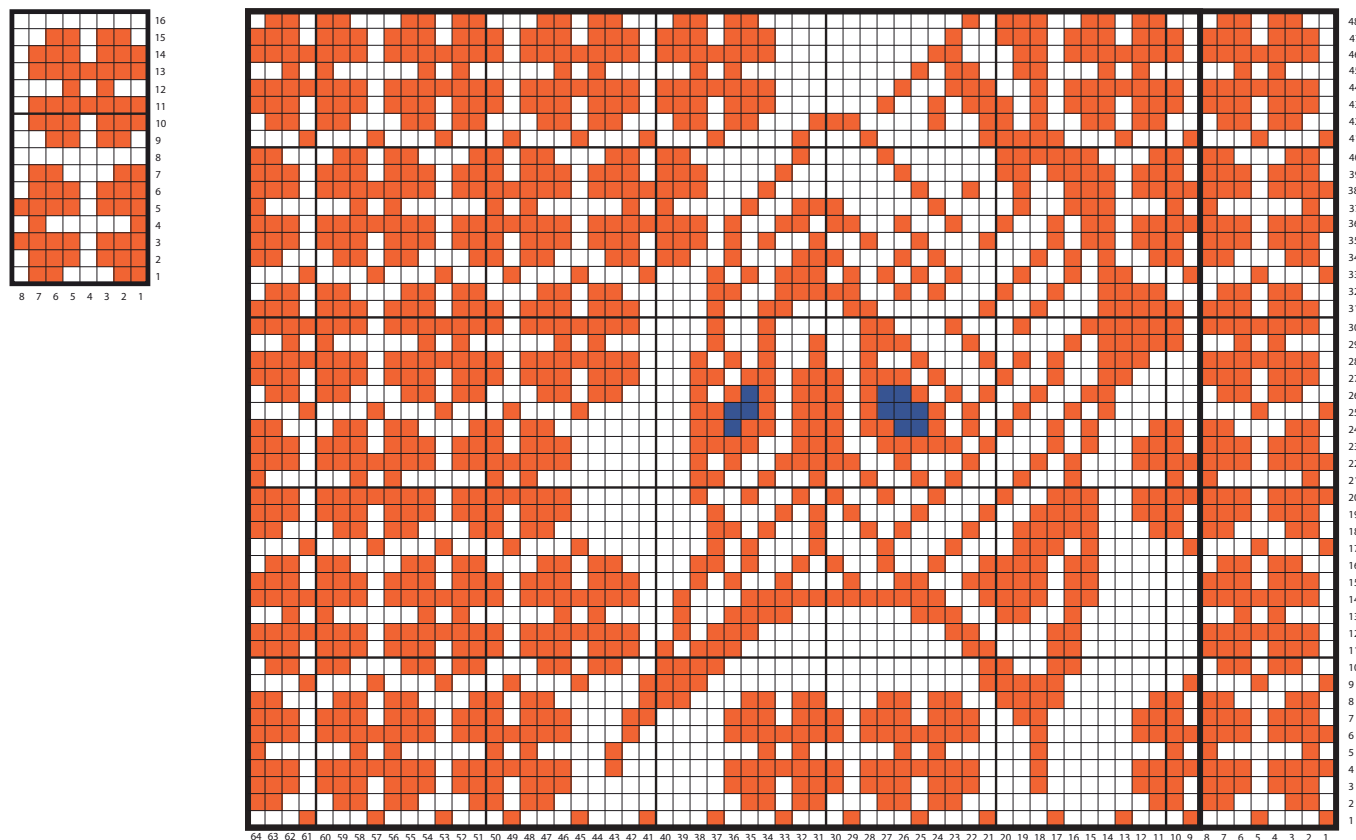

DIAGRAM C
BÅDA STORLEKARNA DIAGRAM A

Börja sticka här för stl. 38

VISA DET GRÖNA KORTET

Penningvärda förmåner för ägarkunderna

SAMARBETE ansvarar inte för ändringar i evenemangsinformationen gjorda efter att tidningen gått i tryck. Förmåner ger inte Bonus, om inte annat anges. Fler förmåner på yhteishyvä.fi/edut

TEATER

Kuninkaan puhe på Lahtis stadsteater

S-förmån 6 €

Med S-Förmånskort biljetter till pjäsen Kuninkaan puhe (The King's Speech): standardbiljett 33 €/pensionärer 31 €/studerande & arbetslösa 18 € (norm. 39/37/24 €) fre. 23.2 kl. 19 & lör. 24.2 kl. 13 på Lahtis stadsteater.

Biljetter: www.lippu.fi, Lippupiste tfn 0600 900 900 (2 €/min. + lna). Lahtis stadsteater: iktliput@lahti.fi, tfn 0600 30 5757 (1,53 €/min. + lna).

Mer information: www.lahdenkaupunginteatteri.fi

Anna Liisa på Kajana stadsteater

S-förmån 5 €

Med S-Förmånskort 5 € rabatt på standard- och pensionärsbiljetter till Minna Canths pjäs Anna Liisa 23.2.

Biljetter och mer information: www.kajaaninteatteri.fi

Lempi på Joensuu stadsteater

S-förmån 5 €

Med S-Förmånskort biljetter till Joensuu stadsteaters föreställning Lempi fre. 22.3 kl. 18.30, tors. 4.4 kl. 14 och fre. 17.5 kl. 18: 19 euro (norm. 24 €). Max 2 förmånsbiljetter/S-Förmånskort.

Biljetter: Joensuu stads servicedisk (Koskikatu 5, 80100 Joensuu)/carelicum.palvelut@joensuu.fi/tfn 013 337 5222 eller en timme före föreställningarna via biljettförsäljningen vid dörren i auditoriet i Carelicum, (Torikatu 21 C, 80100 Joensuu). **Mer information:** www.joensuunteatteri.fi

Joen Sydän på Joensuu stadsteater

S-förmån 5 €

Med S-Förmånskort biljetter till föreställningen Joen Sydän på Joensuu stadsteater fre. 5.4 kl. 18, lör. 20.4 kl. 13 och ons. 8.5 kl. 18: 25 euro (norm. 30 €). Max 2 förmånsbiljetter/S-Förmånskort.

Biljetter: Joensuu stads servicedisk (Koskikatu 5, 80100 Joensuu)/carelicum.palvelut@joensuu.fi/tfn 013 337 5222 eller en timme före föreställningarna via Joensuu stadsteaters biljettförsäljning vid dörren (stadshuset, Rantakatu 20, 80100 Joensuu). **Mer information:** www.joensuunteatteri.fi

Kaislikossa suhisee på Varkauden Teatteri

S-förmån 3 €

Med S-Förmånskort biljetter till föreställningen Kaislikossa suhisee (Det susar i säven) 13 € (norm. 16 €) lör. 20.4 kl. 13 och tors. 16.5 kl. 10 på Varkauden Teatteri.

Biljetter: Biljettkassa, tfn 044 364 8830, WhatsApp 044 364 8829, myynti@varkaudenteatteri.fi, varkaudenteatteri.fi samt Ticketmasters kanaler. **Mer information:** varkaudenteatteri.fi

Mielipuolen päiväkirja på Varkauden Teatteri

S-förmån 3 €

Med S-Förmånskort biljetter till föreställningen Mielipuolen päiväkirja 25 € (norm. 28 €) 9.2 kl. 19, 24.2 kl. 18, 26.4 kl. 19 och 17.5 kl. 19 på Varkauden Teatteri.

Biljetter: Biljettkassa, tfn 044 364 8830, WhatsApp 044 364 8829, myynti@varkaudenteatteri.fi, varkaudenteatteri.fi samt Ticketmasters kanaler. **Mer information:** varkaudenteatteri.fi

Musikkomedin Iltatähti på Varkauden Teatteri

S-förmån 3 €

Med S-Förmånskort biljetter till musikkomedin Iltatähti 36 € (norm. 39 €) lör. 2.3 kl. 18

och lör. 9.3 kl. 18 på Varkauden Teatteri.

Biljetter: Biljettkassa, tfn 044 364 8830, WhatsApp 044 364 8829, myynti@varkaudenteatteri.fi, varkaudenteatteri.fi samt Ticketmasters kanaler. **Mer information:** varkaudenteatteri.fi

Ronja ryövärintytär på Seinäjoki stadsteater

S-förmån 4 €

Med S-Förmånskort standardbiljetter till hela familjens fantasiäventyr Ronja ryövärintytär (Ronja Rövardotter) 30 € (norm. 34 €). Gäller föreställningarna tors. 11.4 kl. 18 och fre. 3.5 kl. 18 på Seinäjoki stadsteater.

Biljetter: Seinäjoki stadsteater 010 416 2600 (0,0835 €/samtal + 0,1669 €/min.), www.seinajoenkaupunginteatteri.fi, Lippupiste 0600 900 900 (2 €/påbörjad min. + msa/lna), www.lippu.fi, Lippupistes försäljningsställen (bl.a. Prisma Hyllykallio).

Musikalkomedin Tootsie på Seinäjoki stadsteater

S-förmån 4 €

Med S-Förmånskort musikalkomedin Tootsie – lyömätön lyyli: standardbiljett 35 € (norm. 39/42 €). Gäller föreställningarna på Törnävä sommarsteater ons. 17.7 kl. 18 och lör. 3.8 kl. 18.

Biljetter: Seinäjoki stadsteaters biljettförsäljning tfn 010 416 2600 (0,0835 €/samtal + 0,1669 €/min.), www.tornavankesateatteri.fi, Lippupiste 0600 900 900 (2 €/påbörjad min. + msa/lna), www.lippu.fi, Lippupistes försäljningsställen (bl.a. Prisma Hyllykallio).

ÅK PÅ EN TUR

Kryssning och buffé med S-Förmånskort fr. 44 €/pers.

S-förmån 3 €

En dag i Tallinn & Buffet-kryssning eller Minikryssning & Buffet med S-Förmånskort fr. 44 €/pers. (norm. fr. 47 €/pers.). Lägg till S-Förmånskortet till ditt kundkonto i Eckerö Line – så bokar du resan till ägarkundspris.

Musikalen Joen Sydän uppförs på Joensuu stadsteater.

Biljetter och mer information: eckeroline.fi

Penningvärda förmåner med Helsinki Card!

S-förmån 10 %
(2,40-8,90 €)

Med S-Förmånskort 24h/48h/72h Helsinki Card, Helsinki Card CITY och Helsinki Card REGION -10 % (norm. 48 €-89 €). Även på kort för barn. I kortet ingår Helsingfors viktigaste sevärdheter & besöksmål.

Mer information och kort till rabatterat pris: www.helsinki.fi med koden SETU

Sightseeing i Helsingfors -20 %

S-förmån 6,80 €
(3,40 €)

Med S-Förmånskort Helsinki Panorama Sightseeing -20 %: vuxna 27,20 € (norm. 34 €), barn 6-15 år 13,60 € (17 €). Längd 1 h 45 min. 11 språk. Avgångar dagligen från Esplanadparken.

Biljetter, tidtabeller och mer information: stromma.com/helsinki
Biljetter till rabatterat pris i förväg på internet med koden: SETU

IDROTT

Sysselsättning för hela familjen på sportcentret i Mosabacka

S-Förmån 3-75 €

Med S-Förmånskort:

- Testa grenarna bågskytte, knivkastning och ecoaims på måndagar, 3 grenar totalt 35 € (norm. 40 €).

- 15 % engångsrabatt på köp i utrustningsbutiken för deltagare i nybörjarkurser i väggklättring samt efter godkänt säkringstest 1 mån. gymkort gratis.

- En gång på fortsättningskurs gratis för deltagare i nybörjarkurser i bågskytte (norm. 15 €).

- Gymkort i 30 dagar till rabatterat pris. Heldagskort 45 € (norm. 58 €) och förmiddagskort 33 € (46 €). Nyckelkort 3 €. 1 förmån/pers./år.

- Bowlingbana vardagar 17 € (norm. 22 €), vardagskvällar och veckoslut ej discobowling 23 € (27 €) och fre.-lör. discobowling 32 € (38 €).

- Beställningsbastu + handdukshyra gratis (norm. 75 €) på födelsedagsfester, svensexor och möhippor med bubbelfotboll, bågskyttekrig, bågskytte och klättring.

Mer information och bokningar: www.tapanilanurheilufi.fi, myyntipalvelu@tapanilanurheilufi.fi

Vilken artikel gillar du bäst?
Svara och vinn ett presentkort
värt 100 euro!

BLAND ALLA som svarar lottar vi ut ett presentkort à 100 euro som kan användas på S-gruppens verksamhetsställen.

SVARA SENAST 10.3.2024 på www.yhteishyva.fi/osallistu eller per post på Samarbetes redaktion, Läsartävling, PB 1, 00088 Helsingfors

VINNAREN i föregående läsartävling har kontaktats personligen.

SUDOKU

Lösningar på sudokuna finns på yhteishyva.fi/sudoku.

2	7			9			
			4		5		
1		5	6	2			
9				5		8	1
		7	8		4	9	
5		4		1			7
				6	2	4	8
			1		7		
				8			5 6

●○○ LÄTT

	5	4				9	1	2
			9			4	7	
2						3		
			4		1			8
	8		6		9		4	
6			8		3			
		6						7
	7	9			4			
8	1	2				5	3	

●●○ MEDELSVÄRT

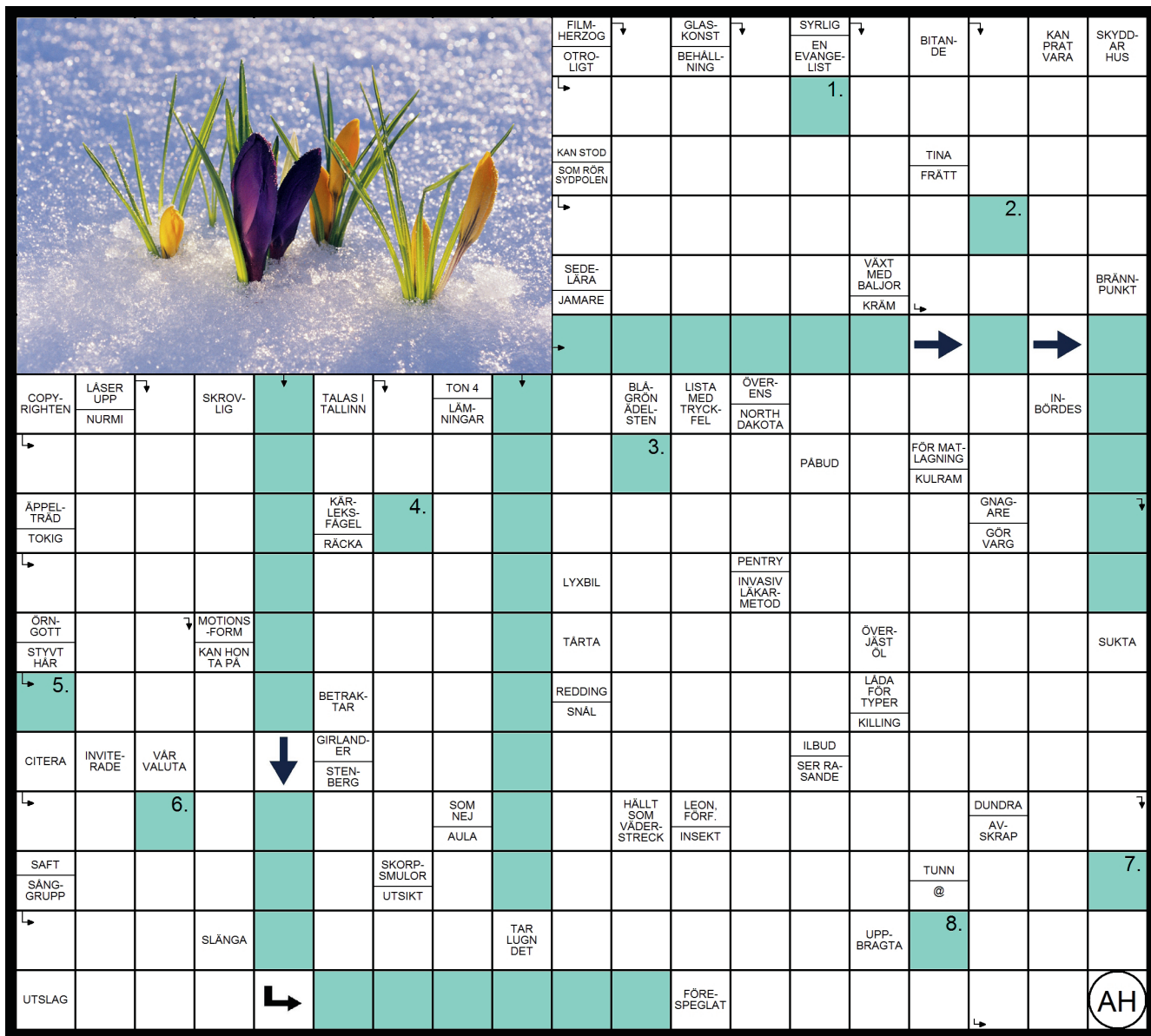
	3							
	5	4	1		8	9		7
6			4	5				
				8		6	7	
7			3		1			2
	2	6		4				
				2	4			9
3		8	6		5	1	2	
							8	

●●● SVÅRT

Gjorda av: Jyrki Takala

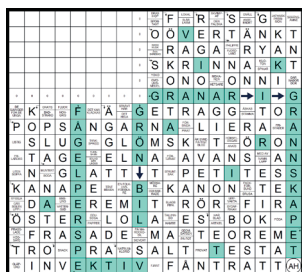
KRYSS

Ann Husman, foto Getty Images

Lösning på föregående kryss:
VIKARIAT

Vinnarna i krysset har kontaktats personligen.

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Svara senast 10.3.2024 på blanketten som finns på www.yhteishyvä.fi/ osallistu eller skicka det nyckelord som bildas i de numerade rutorna per post till adressen Samarbetes redaktion, "Kryss", PB 1, 00088 Helsingfors. Kom ihåg att ange ditt namn och din adress. Bland alla som svarar lottar vi ut tre presentkort à 50 euro till S-gruppen.

LIBBE OPERERADES FÖR GRÅ STARR SAMMA DAG

Libbe Sumelius lever ett aktivt liv, och vistas hälften av sin tid i Åbo i Finland, och andra hälften i makens hemland i Norge. Den snart 70-åriga mormorn till tio barnbarn gillar att läsa, skriva, fotografera och sammanställa fotoböcker. För ett tag sedan fick hobbyerna dock ge vika då synen på vänster öga blev suddig.

"Jag fick diagnosen bröstcancer för ett år sedan och kanske som en följd av strålbehandling, försämrades min syn plötsligt. Jag såg allt suddigt och kunde inte längre läsa med eller utan glasögon."

Hos ögonläkaren fick Libbe höra att det var frågan om grå starr. Vänster öga skulle opereras, men kön till en operation inom den offentliga sjukvården var minst ett halvår lång.

TILL OPERATION ENLIGT EGEN TIDTABELL

Den långa och oförutsägbara väntan lät inte alls tilltalande, och Libbe ville inte ordna om sitt liv i väntan på en operation för grå starr. Förutom upprepade resor till Norge hade hon dessutom planer på att åka på en två veckor lång semester till Malaga.

"För mig var det personligen viktigt att jag skulle kunna få tillbringa flera veckor hemma i lugn och ro efter en gråstarrsoperation", säger Libbe.

AV MED GRÅ STARR I RASK TAKT

Några minuter före nio på morgonen såg Libbe Silmääsemas reklam för gråstarrsoperation på tv. "Hos oss kan du operera grå starr utan att köa", utlovades det. Libbe ringde Silmääsema så fort kundtjänsten öppnade. Efter det gick allt framåt mycket fort.

"Operationsläkaren hade ett avbokningsbesök samma dag. Först kom jag till en förundersökning och sedan till operationen omkring klockan ett. Därefter hämtade min dotter mig från ögonsjukhus en och en halv timme senare. Jag var hemma vid klockan tre", minns Libbe.

DET NYA ÅRTIONDET KAN NU INLEDAS MED GOD SYN

Den smidiga vården får stor uppskattning av Libbe. "Det var underbart att jag kunde opereras för grå starr bokstavligen utan att stå i kö. Jag hade haft ett tufft år, och det kändes fantastiskt att få uppleva något så här lyckat och positivt i mitt liv."

Både cancerbehandlingarna och grå starren är nu ett minne blott och hennes framtidsplaner inkluderar utomhusaktiviteter, skötsel av blommor och fotografering på sommarstället i Nagu.

"Skärgården står mitt hjärta nära. Det är där jag känner att jag alltid hört hemma", avslutar Libbe.

BOKA EN GRATIS KARTLÄGGNING INFÖR ÖGONOPERATION

på silmääsema.fi eller 010 190 200 (lsa/mta).

SILMÄÄSEMA

Bonus på privata starroperationer vid Silmääsema, upp till 500 euro/öga. Läs mer på silmääsema.fi/bonus.

